

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федоренка Андрія Івановича на тему «Юридична процедура як гарантія прав людини», поданій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою теорії та історії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 9 від 8 квітня 2026 року)

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку правової держави характеризується підвищеною увагою до проблем ефективного забезпечення прав і свобод людини. У центрі юридичної науки перебуває питання створення таких правових механізмів, які б гарантували реальну, а не декларативну реалізацію прав людини в усіх сферах суспільного життя. У цьому контексті особливого значення набуває юридична процедура як універсальний інструмент організації юридично значущої діяльності та важлива гарантія законності, справедливості та передбачуваності правового регулювання. Саме завдяки процедурно визначеним механізмам здійснюється практична реалізація норм права, прийняття управлінських рішень, вирішення юридичних спорів та захист порушених прав, що й зумовлює актуальність дослідження юридичної процедури в системі гарантій прав людини.

Юридична процедура являє собою нормативно визначений і офіційно закріплений порядок здійснення діяльності публічно-владних суб'єктів, спрямований на досягнення конкретних правових результатів і реалізацію визначених законом цілей. Аналіз функціонування правових систем свідчить про певну закономірність: чим більш розвиненою та деталізованою є система юридичних процедур, тим вищим є рівень гарантування прав і свобод людини. Натомість у тих системах, де діяльність органів публічної влади здійснюється довільно або піддається фрагментарному чи неефективному правовому регулюванню, права людини є недостатньо захищеними та нерідко зазнають порушень унаслідок проявів владного свавілля.

Основною причиною численних порушень прав людини є неналежний рівень розвитку теорії і практики процедурного регулювання. Для якісного забезпечення охорони та захисту прав і свобод особи держава повинна мати розвинену систему процедур та інститутів, які здатні гарантувати реалізацію суб'єктивних прав людини.

Проте, незважаючи на високу правову й соціальну значущість юридичних процедур, їхня роль у науковій літературі часто недооцінюється. Це, зокрема, стосується теорії держави і права, де процедурні аспекти публічно-владної діяльності досліджувалися переважно в межах окремих галузевих юридичних наук, і лише недавно стали предметом самостійних наукових розробок. Виходячи з цього, проведення комплексного теоретичного дослідження юридичної процедури, її властивостей, видів та функцій, зокрема в аспекті гарантування прав людини, є актуальним і необхідним як для розвитку правової науки в цілому, так і для практичного забезпечення ефективного правозастосування.

Для України проблема дієвості юридичних процедур набуває особливої значущості в умовах трансформації правової системи та утвердження принципів верховенства права. Тривалий історичний розвиток українських земель у складі різних державних утворень, а також вплив авторитарних і тоталітарних практик радянського періоду зумовили значні деформації процедурного регулювання, що виявлялися в домінуванні владно-адміністративних підходів та недостатньому рівні гарантування прав людини. У зв'язку з цим одним із ключових завдань сучасної правової реформи є формування ефективної системи юридичних процедур, здатної забезпечити реальний захист прав і свобод людини.

Науково-теоретичною базою дисертації послужили наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі історії і теорії держави та права, а також наукові дослідження у сфері процесуальних галузей права (передусім кримінального процесуального права, цивільного процесуального права, адміністративного процесуального права) та ін.

Теоретичну основу дисертації склали роботи науковців, які займалися проблемами юридичної процедури, серед яких: Р. С. Алімов, І. В. Атаманчук, Є. Бентам, В. Бернем, Ю. М. Бисага, В. Р. Біла, І. В. Бойко, А. П. Гетьман, В. В. Городовенко, С. Ф. Гут, А. В. Дайсі, О. Р. Дашковська, О. П. Євсєєв, О. В. Закаленко, Н. В. Іванюта, В. Ю. Кікінчук, Р. А. Климкевич, М. П. Курило, К. В. Куцик, О. С. Лагода, С. Л. Лисенков, І. М. Литвинюк, В. Б. Марченко, С. Матіас, І. О. Миколенко, В. В. Михайленко, К. О. Нестеренко, К. В. Николина, В. С. Новожилов,

А. Ю. Осадчий, О. М. Перунова, О. В. Петришин, І. І. Петровська, О. О. Пузирний, С. Рібейр, О. О. Середа, В. Е. Теліпко, В. П. Тимошук, О. В. Фатхутдінова, М. В. Цвік, Ю. В. Циганюк, С. М. Шандрук, О. О. Штеф'юк, С. С. Юрко, Я. С. Ярош та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі теорії та історії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільової комплексної програми «Теоретичні проблеми розвитку державотворчих процесів та правової системи України» (державна реєстрація № 0111U000969). Тему дисертації затверджено вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 3 від 17 листопада 2022 р.).

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації. Метою дисертації є теоретичне обґрунтування гарантійного потенціалу юридичної процедури у сфері забезпечення прав людини, визначення її ключових властивостей і характеристик, які зумовлюють її здатність бути ефективним засобом реалізації та захисту прав людини, а також формування теоретичних засад удосконалення й оптимізації процедурних механізмів, що функціонують у правовій системі України.

Відповідно до поставленої мети окреслено основні *завдання* дослідження:

- охарактеризувати історичні передумови виникнення та еволюції юридичної процедури;
- з'ясувати особливості розвитку наукових підходів до розуміння юридичної процедури у вітчизняній правовій доктрині;
- обґрунтувати взаємозв'язок між забезпеченням прав людини та функціонуванням юридичних процедур;
- визначити характерні ознаки юридичної процедури та сформулювати її узагальнене наукове визначення;
- з'ясувати зміст, специфічні риси та особливості концепції «належної правової процедури»;
- простежити становлення та розвиток доктрини «належної правової процедури» у правовій теорії та практиці;
- систематизувати комплекс процедурно-процесуальних гарантій прав людини;

– розкрити види і функції юридичних процедур як інструментів гарантування прав і свобод людини.

Всі поставлені завдання було вирішено, мета дослідження була досягнута.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній правовій доктрині комплексною науковою роботою, яка присвячена дослідженню юридичної процедури як гарантії прав людини. З урахуванням одержаних результатів і висновків, які мають наукову новизну, на захист виносяться відповідні наукові результати.

Уперше:

– здійснено всебічний історичний аналіз становлення та розвитку юридичної процедури в контексті забезпечення та захисту прав людини, простежено еволюцію процедурних форм від ранніх соціальних і ритуальних практик до сучасних правових механізмів, унаслідок чого встановлено, що юридична процедура є впорядкованою формою соціальної процедури, яка набула правової визначеності та спрямована на досягнення юридично значущого результату;

– обґрунтовано системний взаємозв'язок між рівнем розвитку юридичних процедур і ступенем гарантованості прав і свобод людини, доведено, що ефективність механізму правового захисту особи безпосередньо залежить від рівня процедурної регламентації публічно-владної діяльності;

– зроблено теоретичне узагальнення процедурних форм діяльності різних гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової) як складових єдиного механізму процедурного забезпечення прав людини;

– сформовано цілісну систему процедурно-процесуальних гарантій прав людини, що охоплює судові та позасудові форми процедурного захисту, включаючи діяльність органів публічної влади та інститутів альтернативного врегулювання спорів;

– аргументовано, що юридична процедура виконує не лише організаційно-регулятивну, а й гарантійну функцію, виступаючи універсальним механізмом обмеження владних повноважень держави та запобігання адміністративному свавіллю.

Удосконалено:

– розуміння юридичної процедури як самостійного теоретико-правового феномену, що має власні ознаки, структуру та функціональне призначення у механізмі правового регулювання;

– наукове визначення юридичної процедури, відповідно до якого вона являє собою попередньо закріплену на нормативному або індивідуальному рівні доцільну й раціональну послідовність юридично значущих дій, яка спрямована на встановлення (офіційне визнання), реалізацію та захист права;

– класифікацію юридичних процедур, зокрема, запропоновано поділ таких процедур на види за характером публічно-правової (державної) діяльності, що регулюється процедурою – правотворча, судова та правовиконавча, а також визначено їх основні функції та місце в механізмі забезпечення прав людини;

– доктрину «належної правової процедури», яка є фундаментальною правовою категорією в системі гарантій прав людини, в частині визначення її змістовних елементів, гарантійного потенціалу та значення для функціонування демократичної правової держави.

Набули подальшого розвитку наукові положення щодо:

– генези вчення про юридичну процедуру у вітчизняній доктрині, що позначається переходом від галузевих досліджень процедурних форм до їх комплексного теоретико-правового осмислення та утвердження юридичної процедури як самостійної категорії загальної теорії права;

– необхідності вдосконалення процедурного регулювання публічно-владної діяльності в Україні, на підставі чого сформульовано теоретичні засади оптимізації юридичних процедур як важливого інструменту підвищення ефективності механізму забезпечення прав людини;

– важливості подальшого розвитку теорії юридичної процедури як самостійного напрямку загальнотеоретичних правових досліджень, що має інтегративний характер і поєднує здобутки теорії права та галузевих процесуальних наук.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані й достовірні. Методологічним підґрунтям наукової роботи є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. У даному дослідженні були використані загальнофілософський (діалектичний), загальнонаукові (аналізу й синтезу, абстрагування, аналогії, історичний) та спеціальні (порівняльно-правовий, тлумачення правових норм) методи. Так, діалектичний метод застосовано при дослідженні становлення та розвитку соціальної процедури, у тому числі юридичної, в контексті забезпечення прав і свобод людини та її зв'язку з іншими правовими, політичними й економічними явищами; метод аналізу й синтезу використано при вивченні основних елементів юридичної процедури в цілому та належної правової процедури зокрема, а також під час дослідження системи гарантій прав людини; метод абстрагування став у нагоді при відмежуванні юридичної процедури від інших правових явищ; метод аналогії задіяно для визначення сутності юридичної процедури; історичний метод дозволив зрозуміти основні тенденції розвитку юридичної процедури та дослідити генезу вчення про юридичну процедуру у вітчизняній науці; порівняльно-правовий метод знайшов своє відбиття при порівнянні положень нормативно-правових актів України та інших країн щодо юридичної процедури; метод тлумачення правових норм дав можливість з'ясувати справжній зміст деяких приписів чинного законодавства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у процесі забезпечення та захисту прав людини в Україні шляхом удосконалення та належного застосування процедурного регулювання діяльності державних органів і посадових осіб, а також через формування вимог щодо обов'язкового дотримання встановлених юридичних процедур у публічно-владній діяльності. Окрім того, одержані результати можуть бути використані: а) у *науково-дослідницькій сфері* – у процесі подальшого вивчення юридичних процедур як гарантій прав людини на загальнотеоретичному рівні та в межах окремих галузей процесуального права; б) у *нормотворчій діяльності* – при прийнятті нових нормативно-правових актів і вдосконаленні існуючих положень чинного

законодавства щодо юридичних процедур у контексті забезпечення прав людини; в) у *правозастосовній практиці* – для поліпшення діяльності суддів, працівників правоохоронних органів, органів державної влади й органів місцевого самоврядування, які реалізують завдання щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина; г) у *навчальному процесі* – при вивченні курсів «Теорія держави і права», «Проблеми теорії держави і права», «Історія держави і права», «Теорія права», «Права людини», а також галузевих наук і спецкурсів.

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Юридична осінь 2023» (м. Харків, 17 листопада 2023 р.); «Юридична осінь 2024» (м. Харків, 19 листопада 2024 р.); «Юридична осінь 2025» (м. Харків, 14 листопада 2025 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані у дослідженні, викладено в 6 наукових працях, з яких 3 опубліковані у наукових фахових виданнях України та тези 3-х доповідей – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Наукові праці, в яких відображені основні результати дослідження:

1. Федоренко А. І. Історичні засади соціальної процедури як передумови розвитку процедури юридичної. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2025. Вип. 88: ч. 1. С. 96–102. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/05/14.pdf>

2. Федоренко А. І. Судова процедура крізь призму гарантій прав людини: історико-правовий аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2025. № 3. С. 3–10. URL: https://apnl.dnu.in.ua/3_2025/3_2025.pdf

3. Федоренко А. І. Процедура судового захисту в ЄСПЛ як особлива гарантія прав людини. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № (19). URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/524/422>

Наукові праці, в яких засвідчено апробацію матеріалів дослідження:

1. Федоренко А. І. Неналежна якість законодавчих актів як причина порушення прав людини. *Юридична осінь 2023 року: зб. тез доповідей та наук. повідомл.*

учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (м. Харків, 17 листоп. 2023 р.) / за заг. ред. Д. В. Лученка. – Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. – С. 283–287. – Електронне наукове видання – <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/>

2. Федоренко А. І. Щодо цінності юридичної процедури. *Юридична осінь 2024 року*: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (м. Харків, 19 листоп. 2024 р.) / за заг. ред. Д. В. Лученка. Х., 2024. С. 620–623. – Електронне наукове видання – <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/>

3. Федоренко А. І. Гарантії прав людини в процесі реалізації правотворчої процедури. *Юридична осінь 2025 року*: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (м. Харків, 14 листоп. 2025 р.) / за заг. ред. Д. В. Лученка. Х., 2025. С. 143–147. – Електронне наукове видання – <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/>

Опубліковані статті містять належним чином обґрунтовані наукові результати відповідно до поставленої мети та висновків.

Публікації, в яких висвітлені наукові результати дисертації здобувача, відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертація Федоренка Андрія Івановича на тему «Юридична процедура як гарантія прав людини» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні гарантійного потенціалу юридичної процедури у сфері забезпечення прав людини, визначенні її ключових властивостей і характеристик, які зумовлюють її здатність бути ефективним засобом

реалізації та захисту прав людини, а також формуванні теоретичних засад удосконалення й оптимізації процедурних механізмів, що функціонують у правовій системі України.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором особисто й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація Федоренка Андрія Івановича на тему «Юридична процедура як гарантія прав людини» відповідає вимогам оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а також вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Головуюча на засіданні:
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Денис Шигаль

«08» Квітня 2026 р.

